

Zpravodaj Klubu čtenářů Bohumila Hrabala

N Y M B U R S K Ý

PÁBITEĽ

číslo 46

Moje fascinace Bohumilem Hrabalem

S tvorbou Bohumila Hrabala jsem se seznamoval postupně, jak přicházely jeho knihy a filmy do Polska. Více jsem se jí začal zabývat až v důchodu. Dnes mám skoro všechny jeho knihy plus dvě biografie napsané Aleksandrem Kaczorowskim a Monikou Zgustovou.

Takové knihy jako *Ostře sledované vlaky*, *Příliš hlučná samota*, *Harlekýnovy* milióny nebo povídka *Kouzelná flétna* mne očarovaly. Stal jsem se velkým milovníkem Hrabalovy prózy. Některé knihy jsem četl mnohokrát.

Četba Hrabalových knih mne přenáší do normálního světa, obnovuje mi pohodu ducha. Místy se básnickova próza drží pevně země, jinde obíhá kolem Perličky na dně a komplikovaných lidských životů v situacích, které jim čas a život vnutily. Radosti života, tragédie i zármutek, to vše se proplétá s neobyčejným humorem.

Hrabalova tvorba, zejména ta pozdější, je pro mne velmi poučnou. Otevírá mi oči pro krásu života a světa kolem nás. Ukazuje, že přes protiklady a pochybnosti je třeba se těšit z každého dne, že městečka, ve kterých se zastavil čas, jsou všude - je třeba se jen dobře rozhlížet.

V povídce *Love story* v knize *Večerníčky* pro Cassia Hrabal píše: „Cassie, když vystoupím dveřmi autobusu, všechno, co vidím, prach a bláto, kameny a pohozené papíry a hadříky, všechno má pro mne cenu zlata, moje zeleno-bílá branka je pro mne brána do nebes...“

Kdo to nevidí jako Hrabal, je povinen si přečíst všechny jeho knihy znovu. Polský spisovatel, vědec a propagátor české literatury a kultury Mariusz Szczygiel píše v knize *Láska nebeská*: „Potěšení nacházím v samotné myšlence, že svět Hrabalových knih je světem, v němž má všechno smysl, ať je to krása, nebo ošklivost.“

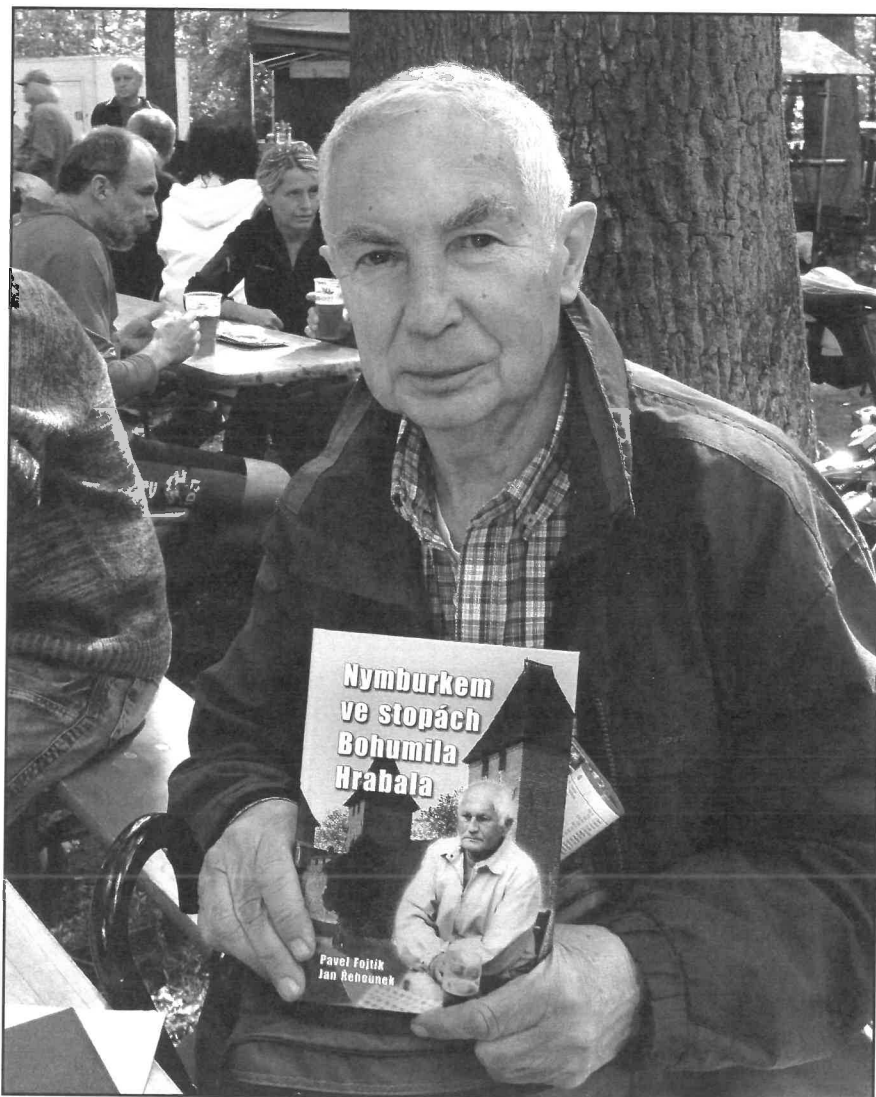
Před několika lety jsme se s manželkou rozhodli navštívit Nymburk a Kersko. Prohlédli jsme si město, Hrabalovo muzeum, pivovar, Kersko, Hrabalův hrob v Hradištku. Od té doby jezdím do Nymburka a Kerska každoročně, od roku 2011 i na Hrabalovo Kersko. Obdivuji nadšení organizátorů a perfektní organizaci celé akce. Poznal

jsem milé lidi – paní Romanu Pavličkovou, Jana Řehounka a další. Setkal jsem se s neobvyklými lidmi z kultury – Jiřím Menzelem, Václavem Neckářem, Evou Pilarovou, Radko Pytlíkem (po rozhovoru s ním jsem navštívil i Lipnici Jaroslava Haška). Líbí se mi Nymburk, rád se dívám na Labe, procházím se starými uličkami, představuji si, že

mne provázejí pamětníci starých časů pánové Kořínek, Rykr a Výborný.

Moje dobrodružství s Českou republikou a českou literaturou tím nekončí, začíná další příběh. Čekám na příští Hrabalovo Kersko.

*Ryszard Borowski,
Jelenia Góra, Polsko*

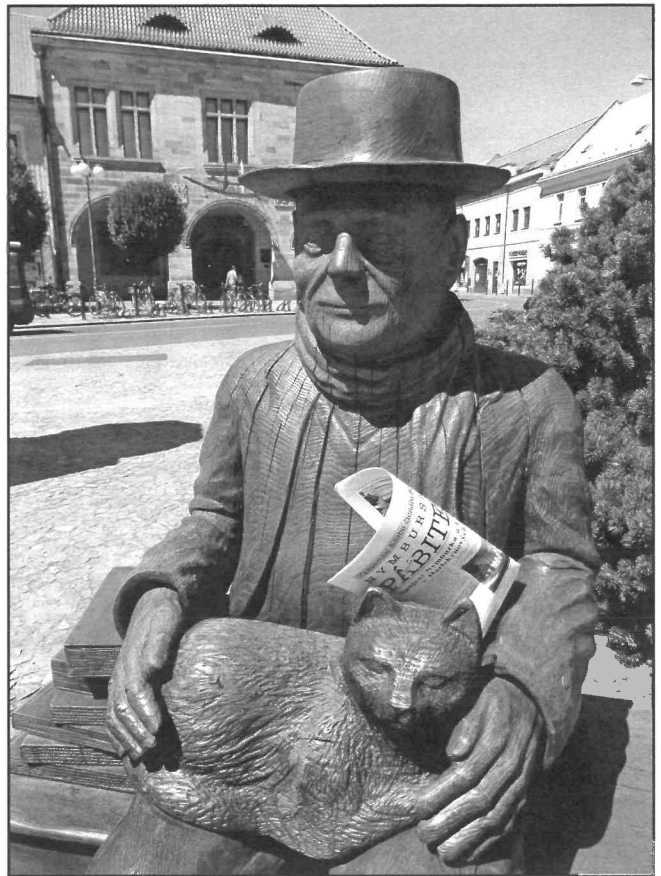
Ryszard Borowski na letošním Hrabalově Kersku.

Hrabalova smutná hrdinka

S blížícím se stým výročím narození Bohumila Hrabala budou jistě přibývat nejrůznější počiny tuto skutečnost připomínající. S velice zdařilým příspěvkem k tomuto jubileu přichází Radioservis vydávající na 2CD Hrabalův text JARMILKA v původní podobě z roku 1952, pro veřejnost poprvé otištěný v roce 1992 jako součást 3. dílu Sebraných spisů BH. Jeho načtení se v režii Aleše Vrzáka ujal v loňském roce Oldřich Kaiser, jemuž se přetlumočení textu z prostředí kladenských hutí na přelomu 40. a 50. let zdařilo dokonale. Drsné podmínky k práci v průmyslovém kolosu, kde se setkávají lidé všech společenských vrstev, od dělníků až po ty poslané sem za trest s nálepkou třídního nepřítele, je dokonalou kulisou pro příběh dívky Jarmilky. Ta je pomocnicí v závodní jídelně a čeká dítě, jehož otec si ovšem tento fakt příliš nepřipouští, což je častým námětem rozhovorů mezi ní a brigádníkem dojíždějícím sem každý den z Prahy, tedy autorem textu. Ten velmi citlivě vnímá její nelehkou životní situaci a snaží se ji v rámci možností ulehčit, dobrým slovem i fyzickou pomocí. Druhou důležitou rovínou je společenské klima doby charakterizované útržky hovorů lidí postižených režimem i kratičkými epizodkami vězenky pod dozorem zde pracujících, k čemuž se jako protiváha vážou vzpomínky na nacistický koncentrační tábor pronášené autorem spoludělníkem Hannesem Reegenem.

Úryvky z tohoto textu, charakterizovaného autorem jako reportáž, nebo jejich parafráze, se objevovaly v některých oficiálně vydaných knihách, ale v celé původní podobě jako samostatný titul se k širší veřejnosti dostává Jarmilka až nyní, po šedesáti letech od svého vzniku. Krátké hudební předěly v četbě obstarávají úryvky budovatelských pochodů a hudebně podstatně hodnotnější Předehry socialismu od E. F. Buriana.

Ivan Kott

Již rok sedí na nymburském náměstí (v zimních měsících ve vstupní hale historické budovy radnice) ve společnosti koček a se svými knihami Bohumil Hrabal. Když se s ním zrovna někdo nefotografuje, čte si v Nymburském pábiteli.

Hrabal Sörözö je Hrabalova hospoda

Tomáš Mazal po několika letech zopakoval svůj oblíbený vtíp, když mi poslal časopis českého maďarského spolku Bohemia, k němuž mi připsal: „Jak říkám, Honzo, co to pro Tebe je čist maďarsky? Hračka... pár tipů do Pábitelu zde jistě najdeš.“

Měl pravdu, našel jsem.

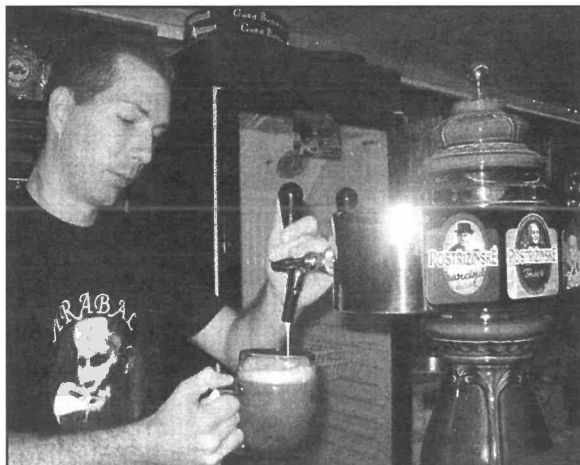
V tomto časopisu, vlastně ročence (duben 2012 – březen 2013), je celá řada informací o české společnosti a kultuře. Krom jiného připomíná pětasedmdesátiny režiséra Jiřího Menzela. Velmi nás zaujalo, že Ostře sledované vlaky se v maďarštině řekne Szigorúan ellenérvzött vonatok. Na následující straně 37 je rovněž připomínka šedesátých narozenin Libušky Šafránkové s fotografií nezapomenutelné paní učitelky ze Slavností sněženek.

Na stranách 46 a 47 se píše o českých hospodách v Budapešti, mezi nimiž nesmí chybět ani Hrabal Sörözö, tedy Hrabalova hospoda. Najdete ji na Rákóczi utca (Rákócziho ulice) č. 11. Na ilustrační fotografii točí výčepní

v tričku s Hrabalovým portrétem Postřížinské, nechybí tu hrabalovské fotografie, knihy, dokonce Mistrova loutka.

Dovolím si pronést výzvu čtenářům Nymburského pábitel: Když budete mít někdo cestu do Budapešti, zajděte si na pivo do Hrabalovy hospody. Najdete ji lehce, projdete-li od Alžbětina mostu rovně ulicemi Szabat sajtó utca a Kosuth Lajos utca. Napište nám z ní původní reportáž! Mohlo by to být zajímavé.

Honza Řehounek

Příjíždí rychlík „Bohumil Hrabal“

S nápadem přišel dobrovický výpravčí Václav Pokorný, Honza Řehounek se chopil úředního vyřizování, při němž pomohl Karel Otava. A, jak by řekl náš Bohumil, neuvěřitelné se stalo skutkem. Od nového jízdního řádu se budou jmenovat dva rychlíky „Bohumil Hrabal“. Jedná se o rychlíky s největším počtem cestujících:

Hradec Králové – Praha: odjezd z Hradce Králové v 6.08 hod., Nymburk příjezd 7.00, odjezd 7.02, příjezd do Prahy v 7.45 hod.

Praha – Hradec Králové: odjezd z Prahy v 17.10 hod., Nymburk příjezd 17.54, odjezd 17.56, příjezd do Hradce Králové v 18.51 hod.

V Kostomlatech, kde výpravčí Bohumil Hrabal odbavoval vlaky pískáním na prsty, sice jenom zamáváme, ale rychlík bude stavět v místech s jeho působením na dráze spojených – v Praze, Nymburce a Hradci Králové. Doufejme, že tomuto vlaku pojmenování zůstane i po nadcházejícím stoletém výročí.

Prezidentské názory: Zeman × Klaus

Ve čtvrtek 17. října navštívil Nymburk prezident Miloš Zeman. Při besedě na radnici mu Jiří Černý položil otázku, jaký je jeho vztah k Bohumilu Hrabalovi.

Odpověděl, že knihy Bohumila Hrabala má rád. „Četl jsem všechno, co bylo k sehnání, a to včetně neoficiálně vydávaných titulů, už před rokem 1989 a pak i to co vycházelo po roce 1990.“ Řekl rovněž, že se snažil porovnávat texty, aby si srovnal, co bylo v době minulé upravováno – jak příklad uvedl scénu, kdy nový ředitel pivovaru požaduje na bývalém správci lampy se zeleným stínítkem, kdy v originálu je, že lampy shodil na zem, kdežto v upravené verzi správce řekl, aby mu ty lampy vydali.

„S Bohumilem Hrabalem jsem se setkal osobně pouze jednou - na recepci ve Španělském sále Pražského hradu. Tam byl již na vozíku. Když jsme se zběžně pozdravili, přejel mi vozíkem nohu. Jsem přesvědčen, že to ale neudělal schválně,“ pravil Miloš Zeman s úsměvem.

Jako dárek od starosty Miloše Petery dostal balíček Hrabalových knih. Prohlédl si názvy na hřbetech a s potěšením konstatoval, že je mezi nimi titul, který nečetl: Večerníčky pro Cassia.

Jaký rozdíl proti předchozímu panu prezidentovi!

V rozhovoru s Janou Klusákovou Václav Klaus v roce 1998 prohlásil: „...při všeobecném (nejsem si jist, že upřímném) obdi-

vu k Bohumilu Hrabalovi jsem byl jedním z mála, který se neostýchal říkat, že to není ono, a že strýc Pepin nepatří mezi mé literární favority. Neskrýval jsem sice, že když v úhru padesátých let přišel někdo s pábíteli a s lidmi, žijícími na okraji společnosti, kteří mají „perličku na dně“ neboli třpytek dobra ve svém srdci, byla to svým způsobem bořivá a revoluční literatura. Ale psát ji padesát let... Měla efekt v té krátké chvíli, když se poprvé objevila a dál už mi připadá pözovitá a falešná. A to nemluvím o kýčovitých barvotiskových filmech, které podle ní byly v 80. letech natočeny.

Konkrétně pak ještě přitvrdil: „Film Slavnosti sněženek? Neznám nic falešnějšího. Čirá snobárna.“ - *feh* -

Filmové adaptace podle Bohumila Hrabala - 2

Ostře sledované vlaky

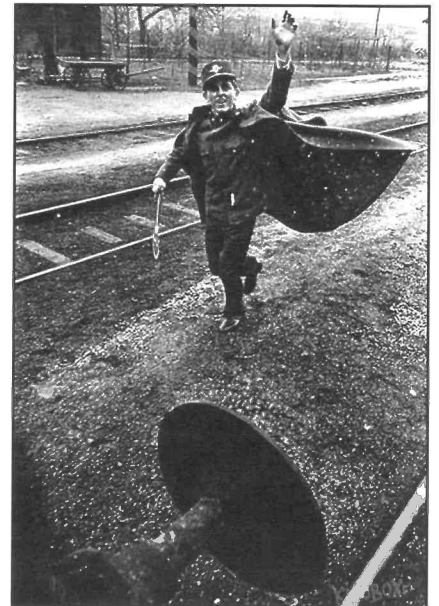
Miloš Hrma (Václav Neckář) nastupuje jako elév k zácviku na malou železniční stanici Kostomlaty. Seznamuje se s průvodčí Mášou (Jitka Bendová), při prvním sexuálním pokusu však jako muž zklame. V pohnutí myslí se pokusí o sebevraždu. „Ejaculatio praecox, čili předčasný výron semene,“ konstatuje lékař (Jiří Menzel), „To se mladým mužům stává.“ Doporučí mu, aby první zkušenosti hledal u nějaké zkušenější ženy. Paní přednostová (Libuše Havelková) ho mateřsky odmítne. Ani sukníčkářský výpravčí Hubička (Josef Somr) mu nepomůže, ale razítkovací aférou s telegrafistkou Zdeničkou (Jitka Zelenohorská) vzbudí Milošův respekt. Přednostovi stanice (Vladimír Valenta), jenž se zabývá svými holuby a těší se na „inspektorskou zahrádku“, ale způsobí nemalé potíže, navíc do stanice přijíždí kolaborantský rada Zedníček (Vlastimil Brodský), a to v době, kdy nádražím projíždějí frontové ostře sledované vlaky... V dramatickém závěru výpravčí Hubička Milošovi pomůže a on

zase zastoupí jeho v připravené sabotáži. Ze stožáru návěstidla hodí nálož do jednoho z vagonů muničního vlaku a posléze vystřelí na německého vojáka, je ale rovněž střelen.

O této poslední scéně hovořil u příležitosti čtyřicátého výročí natočení filmu Jiří Menzel: „Nechtěli jsme, aby film skončil smutně, tak jsme natočili záběr, jak Vašek (Miloš Hrma) po výbuchu vlaku vyletěl do vzduchu a zachytil se ve stromě. Ale bylo to tak blbý, že jsme ho nakonec radši nechali zemřít.“

Bylo to evidentně správné rozhodnutí, neboť i když film končí smutně, společná smrt dvou mladých chlapců – německého vojáka a českého železničáře – je úžasným mementem nesmyslnosti války.

Film se točil na nádražíčku v Loděnicích. „Vedla nás k tomu taková sevřenost a intimita tohoto prostředí. Tehdy byl formát pevně dán, což znamenalo, že co jsem nasnímal do kamery, to přesně viděl divák,“ vzpomínal kameraman Jaromír Šofr.

Miloš Hrma v podání Václava Neckáře

Film Ostře sledované vlaky byl oceněn celou řadou prestižních filmových cen na festivalech v Mannheimu, v Los Angeles, v Adis Abebě, ve Varšavě.

Jako jediný český film byly Ostře sledované vlaky zařazeny mezi stovku nejlepších filmů světa.

Film byl natočen v roce 1966, režie Jiří Menzel (27 let), scénář Jiří Menzel a Bohumil Hrabal, kamera Jaromír Šofr, hudba Jiří Šust.

Osoby a obsazení: Václav Neckář – Miloš Hrma, Jitka Bendová – Máša, Vladimír Valenta – přednosta stanice, Libuše Havelková – paní přednostová, Josef Somr – výpravčí Hubička, Alois Vachek – staniční zřízenec, Jitka Zelenohorská – Zdenička Svatá, Vlastimil Brodský – rada Zedníček, Ferdinand Krůta – fotograf Noneman, Mášin strýc, Květa Fialová – hraběnka, Naďa Urbánková – Viktoria Freie, Jiří Menzel – dr. Brabec, Pavel Landovský – zloděj, Václav Fišer – zedník, Karel Hovorka – hrahlář, Jiří Kodet – důstojník SS...

Josef Somr ztvárnil nezapomenutelného výpravčího Hubičku.

Jak spatřily světlo světa Ostře sledované vlaky

Kdo z nás by nečetl knihu *Ostře sledované vlaky* či neviděl stejnojmenný film režiséra Jiřího Menzela, natočený podle literární předlohy Bohumila Hrabala? Jak tato novela, jež je ve světě snad nepřekladanějším českým literárním dílem po Haškově Švejkovi, vlastně vznikla?

Bohumil Hrabal po násilném uzavření vysokých škol Němci v listopadu 1939 zvolil pod hrozbou totálního nasazení do říše povolání železničáře. Vyzkoušel si několik profesí: skladník Spotřebního a výrobního družstva železničních zaměstnanců v Nymburce, pomocný dělník v železniční stanici Kostomlaty u Nymburka – podbíjí kolejnice na trati, dělá osobního referenta traťmistroví – šlape mu drezínu, u návštěvních mistrů kontroluje semaforey, zaškoluje se na telegrafistu, chvíli jezdí jako průvodčí, vlakvedoucí, pracuje jako posunovač. Zážitky z této doby shrnul později v povídce *Chvála povolání*.

Od 8. prosince 1943 navštěvuje kurs výpravčích v Hradci Králové, 1. dubna 1944 je jmenován elévem protektorátních drah (úřednický čekatel služební třídy II).

Jako záškolák byl spolu s dalšími čtyřmi mladíky 14. dubna 1944 přidělen do železniční stanice Dobrovice. Tam je tehdy přednostou Alois Němeček, svědomitý, přísný, ale velmi hodný člověk, který tu vlastně ty hochy nepotřebuje, ani pro ně nemá práci, ale v podstatě je schovává a chrání před německým pracovním úřadem, aby nebyli nasazeni na nucené práce do Německa.

Spolu s „Boganem“ Hrabalem do Dobrovic přicházejí Karel Linhart, František Houška, Miloš Mašek (a ještě jeden záškolák, jehož jméno se nepodařilo zjistit).

Panu přednostovi, který byl sice přísný ve službě, ale pro ty chlapece to byl spíše hodný táta, za dobu svého působení v dobrovické stanici vyvedli nejeden kousek, dokonce je za jejich provinění potrestán zastavením služebního postupu („Inspektorská zahrádka je v prdeli!“).

Po zaškolení nastupuje Bohumil Hrabal do stanice Kostomlaty u Nymburka a 5. října skládá v Hradci Králové teoretickou část zkoušek na výpravčího.

I v Hradci Králové, během kurzu, jak sám napsal, se Hrabal „proslavil“, a to, když inspektor Chmelař (ve skutečnosti Jindřich

Chmelař) dal otázku celé třídě, zda je možný současný vjezd dvou vlaků do stanice. Hrabal se přihlásil a řekl: „Jde, ale musí se stát na peróně a dávat pozor, aby se vlaky nesrazily.“ A inspektor, aby líp slyšel, dal si ruku k uchu a optal se do hrobového ticha: „A kde jste to takhle dělali?“ A Hrabal řekl: „Tam u nás v Dobrovicích.“ A tu inspektor vstal a až z Hradce hrozil té staničce: „Já jsem věděl, že se tam dělají voloviny! Ale tohle! Já si na ně setsakra mramsky posvítím.“

Praktickou část předepsaných zkoušek skládal Hrabal v Kostomlatech 8. prosince 1944 a je jmenován výpravčím.

Sama smrt však vztáhla na Hrabala svoji studenou ruku bezprostředně před koncem války, kdy výpravčí měl za povinnost umožňovat přednostní průjezdy říšských „ostře sledovaných“ vlaků, které jeho staničkou projížděly.

Tehdy odbojáři z lyské odbočky partyzánského hnutí Podřipsko vyhodili do povětří nákladní vlak na trati u Stratova. Bylo zničeno dvacet osm vagonů naložených dělostřeleckou municí a leteckými motory. Pouze dva první vozy se podařilo německým vojákům vypřáhnout a protože lokomotiva nebyla poškozena a strojvedoucí a topič nezraněni, donutil je velící důstojník odtáhnout soupravu do stanice Kostomlaty. Právě sloužil výpravčí Bohumil Hrabal a protože měl před stanicí postavené vjezdové návěstidlo na stůj, jen málo scházelo, aby ho rozrušení esesmani nezastřelili.

Po skončení války v květnu 1945 Hrabal ještě sloužil dva měsíce na dráze, ale pak dokončil studia na právnické fakultě. V březnu 1946 je promován doktorem obojího práva na Karlově univerzitě.

Právníkem se ale nestal. Pracoval v několika dělnických povoláních a po večerech psal „do šuplíku“. Začal literárně zpracovávat to, co intenzivně vstřebávala jeho vynikající paměť a citlivá duše. Vznikají povídky *Kain*, *Muž*, který se osvěžoval bleskem, *Legenda o Kainovi* (1949). Tyto „prvoplánové“ motivy posléze zasazuje do železničářského prostředí, kombinuje je svojí metodou „filmového střihu“ s osobními příhodami i odposlouchanými historkami – vznikají *Ostře sledované vlaky* (1965).

Jejich příběh se sice odehrává v železniční stanici Kostomlaty a rámeček novely má předlohu právě v oné válečné události s vyhozeným vlakem do vzduchu, ale jednotlivé

průhody v ději i postavy hlavních hrdinů čerpal autor hlavně se své praxe v Dobrovici. Především to byl dobrácký přednosta Alois Němeček, který v sousedství staniční budovy choval svoje holuby.

Výpravčí Hubička, jenž se ale jmenoval František Hubač (Hrabal mu říkal Hubinka), nebyl ve skutečnosti oním záletníkem popsáným v Hrabalových textech, tím byl výpravčí Vojtěch Kraus, jehož milostné avatýry vrcholící přetržením přednostenského kanape či razítkováním na zadeček slečny telegrafistky vstoupily do literatury. Hubač ale budoucímu spisovateli, když spolu sloužili, vyprávěl příběhy ze své dlouholeté práce na dráze.

Skutečná je rovněž návštěva inspektora Podaného. Reálný je dokonce i Miloš Hrma, jenž je vlastně spojením postav dvou záškoláků – Hrabala a Miloše Maška. Svoje zážitky vypsál Hrabal i v povídkách *Fádní stanice*, *Můj synáček* a *Chvála povolání*.

Když v Československém spisovateli vyšla v roce 1965 kniha *Ostře sledované vlaky*, již při prvním knihkupeckém čtvrtku (novinky se prodávaly vždycky jen ve čtvrtek), na ni stály nekonečné fronty. V září 1965 kupuje Hrabal chatu v Kersku a využívá klidu, který mu toto tiché zákoutí skýtá, k práci – s Jiřím Menzelem tady chystají scénář k filmu *Ostře sledované vlaky*.

Pro natáčení byla zvolena železniční stanice v Loděnicích u Berouna a režisér si celý příběh pro filmovou podobu upravil. Ještě v témže roce získává film *Velkou cenu města Mannheimu* a vzápětí jako nejlepší zahraniční film roku 1967 *Cenu Americké filmové akademie – Oscara*.

Když se film v roce 1966 dostal do kin, byl se na něj podívat i dobrovický přednosta stanice Alois Němeček. Po jeho zhlédnutí řekl: „Tak nějak to chodilo. To byla dráha dráhou! Ale ten Hrabal je lepší spisovatel, než byl výpravčí!“

V Dobrovici na „svého“ literárního autora nezapomněli. V čekárně železniční stanice je umístěna pamětní deska a informační panely o zdejším Hrabalově působení a v Muzeích Dobrovicka v bývalém cukrovaru má spisovatel Bohumil Hrabal svoji expozici. V současné době se intenzivně jedná s Českými drahami o nutné rekonstrukci železniční stanice Kostomlaty, po níž by byla na budovu umístěna pamětní deska Bohumilu Hrabalovi a *Ostře sledovaným* vlakům.

Plakát *Ostře sledovaných vlaků*

Nádraží v Kostomlatech